

Date: 27th June-2025

IMKONIYATI CHEKLANGAN SHAXSLARNI UY-RO‘ZG‘OR
ELEKTROTEXNIK JIHOZLARINI TA‘MIRLASHGA O‘RGATISHNING
SAMARALI PEDAGOGIK METODLARI.

Kengashev G‘ayrat Mardiyevich

Respublika imkoniyati cheklangan shaxslar uchun ixtisoslashtirilgan maxsus
texnikum ishlab chiqarish ta‘limi ustasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada imkoniyati cheklangan shaxslarni uy-ro‘zg‘or elektrotexnik jihozlarini ta‘mirlashga o‘rgatishning samarali pedagogik metodlari yoritilgan. Unda maxsus texnikum sharoitida ishlab chiqarish ta‘limi ustasining o‘quvchilarga individual va differensial yondashuvi, modulli o‘qitish tizimi, vizual va amaliy mashg‘ulotlar orqali kasbiy ko‘nikmalarni shakllantirish jarayoni ilmiy-nazariy jihatdan asoslab berilgan. Shuningdek, o‘quvchilarni kasbga yo‘naltirish orqali ularning ijtimoiy moslashuvi va mustaqil hayotga tayyorlanishiga erishishning pedagogik asoslari tahlil qilingan. Maqolada psixologik muhit, innovatsion texnologiyalarni joriy qilish va motivatsion yondashuvlarning o‘rni alohida ta‘kidlanadi.

Kalit so‘zlar: imkoniyati cheklangan shaxslar, elektrotexnika, ishlab chiqarish ta‘limi, uy-ro‘zg‘or jihozlari, ta‘mirlash ko‘nikmalari, modulli o‘qitish, pedagogik metodlar, maxsus texnikum, kasbga yo‘naltirish, ijtimoiy integratsiya.

XXI asrda inson huquqlarini ta‘minlash, ularning ijtimoiy tengligini kafolatlash va hayot sifatini yaxshilash masalalari global miqyosda dolzarb vazifalardan biriga aylangan. Xususan, imkoniyati cheklangan shaxslar uchun yaratilayotgan teng imkoniyatlar, ular uchun alohida o‘quv dasturlarini ishlab chiqish, zamonaviy kasblarga yo‘naltirish va hayotda faol ishtirok etishini ta‘minlash davlat siyosatining muhim yo‘nalishiga aylangan.

Imkoniyati cheklangan yoshlar, ko‘pincha, ijtimoiy hayotdan chetda qolishi, mehnat bozorida raqobatbardosh kasb egallay olmaslik xavfi ostida turadilar. Shu bois, ularni amaliy hayotga tayyorlash, foydali kasb-hunarlarini egallashlariga yordam berish orqali ularning mustaqil hayot kechirishi va jamiyatda o‘z o‘rnini topishlariga sharoit yaratish muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, kundalik hayotda katta ehtiyojga ega bo‘lgan kasblar — uy-ro‘zg‘or elektrotexnik jihozlarini ta‘mirlash kabi yo‘nalishlar imkoniyati cheklanganlar uchun qulay va foydali hisoblanadi.

Uy-ro‘zg‘or elektrotexnika jihozlarini ta‘mirlash bo‘yicha bilim va ko‘nikmalarga ega bo‘lish — o‘quvchilarga o‘z ehtiyojlarini qondirish, oilasi va atrof-dagilarga yordam berish, hatto o‘zining kichik xizmat ko‘rsatish faoliyatini boshlash imkonini beradi. Bu esa ularda ijtimoiy moslashuvchanlikni, mas‘uliyat hissini, mustaqillik va o‘ziga bo‘lgan ishonchni kuchaytiradi.

Ta‘lim jarayonida ishlab chiqarish ta‘limi ustasining roli beqiyos bo‘lib, u nafaqat kasbiy ko‘nikma beruvchi mutaxassis, balki o‘quvchi shaxsini tushunuvchi, qo‘llab-quvvatlovchi psixolog va murabbiy sifatida ham faoliyat yuritadi. Shu bois, ushbu

Date: 27th June-2025

maqolada imkoniyati cheklangan shaxslarni uy-ro'zg'or elektrotexnik buyumlarini ta'mirlashga samarali o'rgatish metodlari, ularni o'qitishda qo'llaniladigan maxsus pedagogik yondashuvlar, vizual va amaliy mashg'ulotlarning ahamiyati chuqur tahlil qilinadi.

Imkoniyati cheklangan shaxslarni kasbga o'rgatish, ularning psixofiziologik xususiyatlarini inobatga olgan holda amalga oshiriladigan noan'anaviy, ammo samarali pedagogik faoliyatdir. Ayniqsa, uy-ro'zg'or elektrotexnik jihozlarni ta'mirlash kabi amaliy ko'nikmalarni shakllantirishda ishlab chiqarish ta'lim ustasining yondashuvi, o'quv uslublarining mosligi va ta'lim vositalarining to'g'ri tanlanishi muhim rol o'ynaydi.

Maxsus pedagogik yondashuvlarning zarurati. Imkoniyati cheklangan shaxslar bilan ishlashda an'anaviy usullar har doim ham kutilgan natijani bermasligi mumkin. Shu sababli, ta'lim jarayoniga maxsus pedagogik yondashuvlar — differensial, individual va inkluziv metodlar kiritilishi zarur. Har bir o'quvchining yoshi, nogironlik darajasi, intellektual yoki harakatlanish imkoniyatlarini hisobga olgan holda o'quv topshiriqlari moslashtiriladi. Bu o'z navbatida ta'lim oluvchining o'ziga xos rivojlanish traektoriyasini yaratishga yordam beradi.

Vizual, audial va kinestetik usullarni uyg'unlashtirish. Uy-ro'zg'or elektrotexnik jihozlarni ta'mirlash nazariyaga emas, balki amaliy harakatga asoslangan yo'nalish bo'lgani sababli, vizual (ko'rgazmali), audial (eshitish orqali), kinestetik (harakat orqali) o'qitish metodlari o'zaro uyg'un holda qo'llanilishi lozim. Misol uchun:

- *Elektr choynak yoki dazmol ichki tuzilishini tasvirlaydigan katta plakatlar, modellar dars davomida tushunchani osonlashtiradi;*
- *Ovozli ko'rsatmalar yoki qisqa videodarslar eshitish orqali eslab qolishni mustahkamlaydi;*
- *Har bir detallarni o'quvchining o'zi ushlab ko'rishi, qismlarni yechish va yig'ish orqali o'rganishi ko'nikmalarni mustahkamlab boradi.*

Bu metodlar imkoniyati cheklangan o'quvchilar uchun eng samarali hisoblanadi, chunki ular murakkab tushunchalarni sezgi orqali qabul qiladilar.

Modulli o'qitish asosida bilim berish. Modulli o'qitish metodikasi hozirgi ta'lim tizimida samaradorligi bilan ajralib turadi. Ayniqsa, amaliy kasblarga o'rgatishda modul asosidagi yondashuv natijadorlikni oshiradi. Har bir modul o'zida aniq bir vazifani bajarishni o'z ichiga oladi:

- ✓ **1-modul:** Elektr toki bilan ishlashda xavfsizlik qoidalarini;
- ✓ **2-modul:** Elektr simlarini to'g'ri ulash;
- ✓ **3-modul:** Elektr choynakni tahlil qilish va ta'mirlash;
- ✓ **4-modul:** Dazmolning harorat regulyatorini sozlash;
- ✓ **5-modul:** Mikser yoki ventilyator dvigatelini almashtirish.

Har bir modul mustaqil o'rganiladi, amaliyot orqali baholanadi va kompetensiya asosida ko'nikma shakllantiriladi.

Date: 27th June-2025

Amaliy darslarni tashkil etishning o'ziga xosliklari. Imkoniyati cheklangan o'quvchilar bilan ishlashda amaliy darslar sodda, xavfsiz va tushunarli tarzda tashkil etilishi lozim. Dars davomida:

- ❖ *Kichik guruhlar shakllantiriladi;*
- ❖ *Har bir guruhga alohida ustaxonada mustaqil mashg'ulot o'tkazish imkoniyati beriladi;*
- ❖ *Bajarilayotgan ishlar uchun yozma ko'rsatmalar (piktogrammalar, belgilar bilan) tayyorlanadi;*
- ❖ *O'quvchilar o'zlari ta'mirlagan qurilmani baholash uchun oddiy testdan o'tadilar.*

Amaliy mashg'ulotlarda orttirilgan tajriba hayotda foyda beradigan real ko'nikmaga aylanadi.

Psixologik muhit va ijtimoiy moslashuv. O'quv muhitining ijobiy bo'lishi o'quvchilarning o'zini erkin his etishi va o'rganishga bo'lgan ishtiyoqini oshiradi. Ishlab chiqarish ta'limi ustasi o'zini faqat mutaxassis emas, balki ijtimoiy yordamchi sifatida ham ko'rsatishi kerak. Ijobiy baholash, rag'batlantirish, kichik yutuqlarni qadrlash orqali o'quvchining motivatsiyasi mustahkamlanadi. Bundan tashqari, oilaviy ishtirokni rag'batlantirish, o'quvchilarning uydagi buyumlarni ta'mirlashga jalb etilishi ularning mustaqilligini oshiradi.

Yangi texnologiyalarni tatbiq etish. Zamonaviy texnologiyalar imkoniyati cheklangan o'quvchilar uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Masalan, maxsus moslashtirilgan interaktiv ekranlar, audio-video darslar, QR-kod orqali elektron qo'llanmalar ularga tezroq va osonroq bilim olish imkonini beradi. Shuningdek, real vaqtda virtual simulyatorlar yordamida treninglar o'tkazish ham nazariyani mustahkamlashda foydali vosita hisoblanadi.

Imkoniyati cheklangan shaxslarni uy-ro'zg'or elektrotexnik jihozlarini ta'mirlashga o'rgatish nafaqat kasbiy ko'nikmalarni shakllantirish, balki ularning hayotga, mehnatga va jamiyatga integratsiyasini ta'minlashda muhim vosita hisoblanadi. Ta'lim jarayonida individual yondashuv, vizual va kinestetik usullarning uyg'unligi, modulli o'qitish metodikasi va amaliy mashg'ulotlarning samarali tashkil etilishi yuqori natijalarga erishishga xizmat qiladi.

Ishlab chiqarish ta'limi ustasi ushbu jarayonda markaziy rolni egallab, har bir o'quvchining imkoniyatlarini to'g'ri baholay olishi, psixologik qo'llab-quvvatlashi va ishonch uyg'ota olishi bilan muvaffaqiyat garovidir. Maqsad — imkoniyati cheklangan yoshlarning o'z salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarishi, foydali kasb egallab, jamiyatda o'z o'rnini topa olishidir.

Shunday ekan, uy-ro'zg'or elektrotexnika buyumlarini ta'mirlash bo'yicha o'rgatish ishlari nafaqat kasbiy, balki ijtimoiy, tarbiyaviy va psixologik jihatdan ham ulkan ahamiyatga ega. Mazkur yo'nalishda olib boriladigan har bir sa'y-harakat inson salohiyatini qadrlash, teng imkoniyatlar berish va inklyuziv jamiyat barpo etish yo'lida muhim qadam bo'lib xizmat qiladi.

Date: 27th June-2025

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Shirinov B., *Maxsus pedagogika asoslari*, Toshkent, "Ilm ziyo", 2020, 280 b.
2. Qodirov A., *Ishlab chiqarish ta'limi metodikasi*, Toshkent, "O'zbekiston", 2021, 256 b.
3. Xalilov D., *Elektr jihozlari va ularni ta'mirlash asoslari*, Toshkent, "Fan", 2019, 230 b.
4. Rasulova M., *Inkluziv ta'lim: nazariya va amaliyot*, Toshkent, "Yangi asr avlodi", 2022, 192 b.
5. Ismoilova N., "Imkoniyati cheklangan bolalarga kasb o'rgatishda individual yondashuvning ahamiyati", *Ta'lim va innovatsiyalar jurnali*, 2021, №3, 45–50-betlar.
6. International Journal of Inclusive Education, 2021, Vol. 25(4), pp. 445–460.
7. Sharipov O., *Kasb-hunar ta'limida amaliy ko'nikmalarni shakllantirish yo'llari*, Toshkent, "Fan va texnologiya", 2018, 198 b.

